

גמרא:

אמרי דבי רבי ינאי: לא שנו שמקפלים את הכלים אלא באדם אחד.

אבל בשני בני אדם — לא מקפלים. מפני שבכוחם המשותף הם מפשטים את הקמטים שכבר נוצרו, ואסור לתקן כלי בשבת.

ובאדם אחד נמי — לא אמרן שמקפלים אלא בחדשים, שהם קשים ואינם מתקמטים. אבל בישינים שמתקמטים — לא התירו לקפלן, מפני שמתקנים בכך את קימוטן.

וחדשים נמי לא אמרן שמוותר לקפלן אלא בבגדים לבנים, אבל בצבועים שקיפולן מתקנן — לא התירו.

ולא אמרן שבלבנים התירו לקפל אלא שאין לו בגד אחר להחליף. אבל אם יש לו בגד אחר להחליף — לא התירו לקפל אפילו בלבנים.

תנא: של בית רבן גמליאל לא היו מקפלין אפילו כלי לבן שלהן, מפני שהיה להן להחליף.

וכיון שעסקנו בדיני בגדים בשבת מביאה הגמרא ענין נוסף של לבישת בגדים לכבוד שבת.

אמר רב הונא: אם יש לו להחליף את בגדי החול לבגדי שבת — יחליף לכבוד שבת. ואם אין לו בגד להחליף — ישלשל בבגדיו כלפי מטה, כמנהג העשירים ההולכים בבגדים ארוכים. ויעשה כן כדי שיהיה ניכר

בצורת לבושו לכבוד השבת מצורת לבושו בימות החול.

מתקיף לה רב ספרא: והא הנהגתו כאחד העשירים מיתחזי נראת לאנשים כרמות רוחא, כמי שמתגאה במה שאין לו.

ומשנינן: כיון דכל יומא לא קעביד הכי, זרק האידינא לכבוד שבת הוא דקא עביד הכי — לא מיתחזי כרמות רוחא.

כתיב [בישעיהו נח] "וכבדתו מעשות דרכיך, ממצוא חפצך ודבר דבר". ודרשינן:

וכבדתו — שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול. וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה בגדיו "מכבדותי". שמכבדים את בעליהן.

מעשות דרכיך — שלא יהא חילוכך של שבת כחילוכך של חול. וכדמפרש להלן.

ממוצא חפצך — חפצך אסורין בעיסוק אודותן. אבל חפצי שמים מותרין בעיסוק, וכגון לפסוק צדקה לעניים ולשדך את הילדים.

ודבר דבר — שלא יהא דבורך של שבת קיג-ב כדבורך של חול, כגון בעניני מקח וממכר וחשבונות של חולין.

דבור הוא שאפור, אבל הרהור, כגון על הוצאות כספיות, מותר.

והוינן בה: בשלמא כולחו — לחיי. מובן הדבר מה הם.

מותר לסמוך על החיי אדם.

שעושה זאת לצורך הלילה.

וכתב שער הציון תקג ב שבשעת הדחק

אמר לו: וכי בחול מי הותרה? שאני אומר: אף בחול אסור, מפני שהוא מלקה. מביאה את האוכלה לידי חולי.

אמר רבי אמי: כל האוכל מעפרה של ככל — כאילו אוכל מבושר אבותיו, הטמונים בעפרה.

ויש אומרים: כאילו אוכל שקצים ורמשים.

דכתיב [בראשית ז'] "וימח את כל היקום".

אמר ריש לקיש: למה נקרא שמה "שנער"?

לפי שכל מתי מכול ננערו לשם.

אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמה "מצולה"?

לפי שכל מתי מכול נצטללו לשם.

ויש אומרים: כאילו אוכל שקצים ורמשים.

והוינן בה: והא ודאי איתמחויי איתמחו השקצים והרמשים מדור המכול ושוב אינם קיימים!?

ומשנינן: אמרי, כיון דמלקי, שמחלה את האוכל אותה, גזרו ביה רבנן שלא לאוכלה משום אוכל שקצים ורמשים.

דחא ההוא גברא דאכל גרגישתא, אדמת טיט נקי, ואכל גם תחלי, שחליים, שהם מין צמח, ונקלטו השחליים באדמה שבתוך מעיו וגדלו שם וקדחו ליה התחליה בלביה, שהגיעו השחליים עד לכו וקדחו בו חור, ומית.

כתיב [רות ג'] "ורחצת וסכת, ושמת שמלתיך".

אלא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול — מאי היא?

ומשנינן: כי הא דאמר רב הונא אמר רב, ואמרי ליה אמר רבי אבא אמר רב הונא: היה מהלך בשבת, ופגע באמת המים, אם יכול להניח את כף רגלו הראשונה מעברה השני של אמת המים קודם שתעקר רגלו השניה מעברה הראשון — מותר אפילו לקפוץ ולדלג עליה. שנחשב כהילוך בנחת. ואם לאו — אסור לדלג, שאין זה הילוך בנחת.

מתקיף לה רבא: היכי ליעביד?

אם ליקף להקיף מסביב את אמת המים — טירחא בהילוכו היא, שהרי קמפיש מרבה הוא בהילוכא.

ליעבר בתוך אמת המים עצמה בלא לדלג עליה — זימנין דמיתרוסן מאני שיירטבו בגדיו במיא, ואתי לידי סחיטה.

אלא בהכרח, יש לך לומר כי כהא שצריך לדלג על אמת המים, כיון דלא אפשר בדרך אחרת שלא תיפגע בשבת — שפיר דמי.

אלא, מסביר רבא, שההילוך המיוחד לשבת הוא כענין דבעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת?

אמר לו: וכי בחול מי הותרה? שאני אומר: פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם. ומחדר ליה ומחזיר האדם לעצמו את מאור עיניו שניטל כשפסע פסיעה גסה, בשתיית היין של קידושא דבי שמי, בכניסת השבת.

עוד בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: מהו לאכול אדמה טיט אדום בשבת?

"ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים: למו הנערה הזאת?"

וכי דרכו של בעז לשאול בנערה? וכי היה מסתכל בהן?

אמר רבי אלעזר: לפי שדבר חכמה ראה בה. שאם ראתה שני שבלין נופלים — לקטה, אבל אם ראתה שלשה שבלין שוככות על הארץ יחד — אינה לקטה. וכך הוא דין לקט.

במתניתא תנא: דבר צניעות ראה בה. שאם ראתה שכחת שבלים עומדות — לקטה אותן כשגופה מעומד, ואם ראתה שכחת שבלים נופלות — לא התכופה אליהן משום דרך צניעות אלא ליקטה אותן כשגופה מיושב.

"וכה תדבוקין עם נערותי".

וכי דרכו של בעז לדבק עם הנשים?

אמר רבי אלעזר: כיון דחזא [רות א] "ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה" אמר: שרי לאידבוקי בה.

"ויאמר לה בעז לעת האכל: גשי הלם".

אמר רבי אלעזר: נזרקה בו רוח הקודש ורמז רמז לה: עתידה מלכות בית דוד לצאת ממך, דכתיב ביה, בדוד המלך, "הלם".

שנאמר [שמואל ב ז] "ויבא המלך דוד, וישב לפני ה'. ויאמר: מי אנכי, אדני ה', ומי ביתי, כי הבאתני עד הלם?"

"וטבלת פתך בחמץ".

אמר רבי אלעזר: מכאן שהחמץ יפה לשרב.

רבי שמואל בר נחמני אמר: רמז רמז לה —

והרי פשיטא שיש לה להתלבש בבגדים?

אמר רבי אלעזר: אלו בגדים מיוחדים, של שבת.

כתיב [משלי ט] "תן לחכם — ויחכם עוד".

אמר רבי אלעזר: זו רות המואביה ושמואל הרמתי.

רות — דאילו נעמי קאמרה לה "ורחצת וסכת ושמת שמלתיך עליך, ואחר כך — וירדת הגרן".

ואילו בדידה, ברות עצמה, כתיב: "ותרד הגרן", והדר, רק שם התלבשה, כדי שלא יבחינו בבגדיה המיוחדים — "ותעש ככל אשר צותה המותה".

שמואל — ששמע קול מהיכל שקורא לו אך לא ידע מי הוא הקורא. ושאל את עלי מה לעשות.

דאילו עלי קאמר ליה [שמואל א, ג] "שכב, והיה אם יקרא אליך ה', ואמרת: דבר ה', כי שמע עבדך!".

ואילו בדידיה בשמואל כתיב ביה: "ויבא ה', ויתיבב, ויקרא בפעם בפעם: שמואל שמואל! ויאמר שמואל: דבר, כי שמע עבדך", ולא אמר שמואל: דבר, ה'! כי חשש שמא לא קולו של ה' הוא.

ועתה מביאה הגמרא כמה דרשות נוספות שדרש רבי אלעזר בפסוקי מגילת רות.

"ותלך ותבא, ותלקט בשדה".

אמר רבי אלעזר: מלמד שהלכה ובאת, הלכה ובאת, עד שמצאה בני אדם המהווננין שבקוצרים כדי לילך עמהם.

עתיד בן לצאת ממך, שמעשיו קשין כחומין, ומנו — מנשה.

"ותשב מצד הקצרים".

אמר רבי אלעזר: הושיבה מצד הקוצרים, ולא בתוך הקוצרים. והבדילו הקוצרים בינו לבינה. לפי שנזרקה בו רוח הקודש, ורמזו רמזו לה בכך, שעתידה מלכות בית דוד שתתחלק.

"ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע".

אמר רבי אלעזר: לשון עשירות הוא.

ותאכל — בימי דוד, ותשבע — בימי שלמה, ותותר — בימי הזקיה.

ואיכא דאמרי: ותאכל — בימי דוד ובימי שלמה, ותשבע — בימי הזקיה, ותותר — בימי רבי.

דאמר מר: אהוריריה הממונה על הסוסים והפרידות דרבי — הוה עתיר עשיר יותר משבור מלכא.

במתניתא תנא: ותאכל — בעולם הזה, ותשבע — לימות המשיח, ותותר — לעתיד לבא.

ומצינו שנחלקו האמוראים האלו בדרש של פסוקים אחרים.

כתיב [ישעיהו] בנבואתו של ישעיהו הנביא על חיל סנחריב:

"ותחת כבודו, יקד יקד — כיקוד אש".

אמר רבי יוחנן: ותחת כבודו, כמו בתחתית כבודו של חיל סנחריב יקד יקוד אש, והיינו

מתחת לבגדיו, ולא מתחת כבודו עצמו ממש.

ומבאר הגמרא כי רבי יוחנן דרש זאת לטעמיה.

דרבי יוחנן קרי למאניה לבגדיו "מכבודתי".

וכך היא כונת הפסוק: ובתחתית הבגדים [שהם כבודו] של חיל סנחריב יקד יקוד אש, וגופם ישרף, אך בגדיהם לא ישרפו.

רבי אלעזר אומר: ותחת כבודו — תחת כבודו ממש.

והיינו, שגופם ישרף, ובמקום ["תחת"] כבודו, [דהיינו, חיל סנחריב עצמו] — ישאר רק אפר ושריפה.

רבי שמואל בר נחמני אמר: לא ישרף גופם. אלא תחת כבודו — יהיה כשריפת בני אהרן.

מה לחלן — שריפת נשמה וגוף קיים, אף כאן — שריפת נשמה וגוף קיים.

ססבר בפירוש המילה "תחת" כרבי יוחנן, שהיא "בתחתית", ואילו את המילה "כבודו" הוא מפרש כרבי אלעזר שהכונה לחיל סנחריב עצמו.

והכי קאמר קרא: ובתחתית חיל סנחריב יקד יקוד אש, אך הם עצמם לא ישרפו בה רק כבודם, והיינו, שתשרף נשמתם וגופם ישאר שלם.

אמר רבי אחא בר אבא אמר רבי יוחנן:

מניין לשנוי בגדים, שדרך כבוד הוא ק"ד-א

להחליף את הבגדים הרגילים לבגדים מכובדים, כהכנה למצוה מכובדת — מן התורה? (1)

בערב שבת. והיינו, בגדים שבישל בהן קדירה

1. כתב מהרש"א בח"א דקאי אשינוי בגדים

שנאמר [ויקרא ו] "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, [פחותים], והוציא את הדשן".

ותנא רבי רבי ישמעאל: לימדתך תורה דרך ארץ: בגדים שבישל בהן קדירה לרבו — אל ימוזג בהן כוס לרבו.

כך לא ילבש בשעת עבודת הדשן שהיא עבודה שאינה חשובה, ושהוא עשוי להתכלך בה, את אותם הבגדים שלובש בשעת עבודה חשובה כגון קיטור וניסוך, שהן נקראות עבודות "אכילה ושתייה".

אמר רבי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים בטלאים לשוק.

והוינן בה: והא רבי אחא בר חנינא נפיק בהן!?

אמר רבי אחא בריה דרב נחמן: לא שנו שהם גנאי אלא בעשוין טלאי על גב טלאי.⁽²⁾

ואמר רבי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל תלמיד חכם שנמצא רכב כתם של שומן על בגדו — חייב מיתה. לפי שכבוד התורה הוא שיראה הגון וחשוב.

שנאמר בספר משלי ח, בתיאור דברי התורה, שאומרת שם התורה ביחס ללומדיה

הפוגעים בכבודה: "כל משנאי — אהבו מות".

אל תקרי משנאי אלא משנאי.

ותלמיד חכם שיוצא בכגד עם רבב משנאי את התורה בעיני הבריות, היות והם אומרים: אוי להם ללומדי התורה, שהם מאוסים ומגונים. ולכן הוא חייב מיתה.

רבינא אמר: שנמצא רבד שכבת זרע על בגדו, איתמר.⁽³⁾

ולא פליגי הני אמוראי.

הא, דאמר שנמצא בו רבב — בגלימא, בכגד עליון.

הא, דאמר שכבת זרע — בלבושא בכגד התחתון, שמתחת לגלימה.

ואמר רבי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב [ישעיהו כ] "כאשר הלך עבדי ישעיהו [שלש שנים] ערום ויחף — כן ינהג מלך בבל את שבי מצרים ואת גלות כוש. נערים וזקנים ערום ויחף".

ולא הלך ישעיהו במשך שלש שנים ערום ויחף, אלא:

ערום — בכגדים בלואים.

ויחף — במנעלים המטולאים.

תנן התם במסכת מקוואות:

הרגל ובהליכתו בשוק ובימות החמה, אבל בעקב או בבית או בימות הגשמים, כשהטיט מכסה את הטלאי, מותר.

3. והרי"ף מפרש דם יבש, וטעמו של דבר כדי שלא יראה כדם נדה ויבא לידי חשד [שבעל נדה].

1. כתב מהרש"א בח"א דקאי אשינוי בגדים בערב שבת. והיינו, בגדים שבישל בהן קדירה לרבו כדכתיב "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלון" — אל ימוזג בהם כוס לרבו, דהיינו, כוס קידוש בליל שבת.

2. ובמסכת ברכות [מג ב] מבואר שדוקא בגב